

БЪЛГАРСКОТО СЛОВО БЕЗ ГРАНИЦИ

Цветелина Боянкина, Ивета Илиева
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Тази година непосредствено след 11-и май, Денят на светите братя Кирил и Методий, и на прага на Деня на славянската писменост и култура – 24-и май, група студенти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ тръгнахме по следните на българското слово към столицата на Сърбия – Белград.

Нашето пътуване бе осъществено по проект „Лингвометодическо изследване на обучението по БЕЛ в чуждоезична среда“, финансиран от Студентски съвет на Алма матер. В пътуването взеха участие осем студенти българисти от Факултета по славянски филологии под ръководството на двама преподаватели от Катедрата по методика – д-р Мая Падешка и доц. Антония Радкова.

Предстояха ни интересни срещи с наши колеги, студенти от специалността „Българска филология“ към Белградския университет, с ученици и преподаватели от българското училище „Любен Каравелов“ към посолството на страната ни в Белград. За повечето от нас това беше първата възможност да разберем какво представляват институциите, наречени Българско неделно училище и Лекторат по български език, литература и култура. Поехме на път с безброй въпроси в главите си – кое мотивира сръбските ни колеги да учат български език, литература и култура, как се организира учебен процес по български език за децата от българските семейства в Белград и защо децата от българското училище продължават да изучават и да обичат родния език, какво се случва с българските исторически общности в Сърбия и как се поддържат българските традиции извън територията на страната ни... Намерихме отговор на всички тези въпроси. И се върнахме, изпълнени с едно странно чувство – на гордост, на удовлетворение, че там, в Белград, поне за малко успяхме да бъдем „учители“, макар и извън границите на България...

**Среща със студентите от специалността Българска филология,
Белградски университет – на брега на река Сава.
Фото: Николая Янева**

Малко повече и за самата експедиция. Основните ни цели бяха свързани с наблюдението и анализа на различни подходи и методи при преподаването на български език на деца билингви и на български език като чужд. Първоначално бяхме посрещнати от нашите колеги студенти, съпроводжани от лекторите по български език, литература и култура в Белград – проф. Антоанета Алипиева и доц. Ничка Бечева, както и от д-р Ивана Давитков. „Условието“ беше да говорим само и единствено на родния си език. Прекарвайки цял следобед заедно, успяхме да си кажем много неща. Колегите ни споделиха, че това, което учат, им носи голямо удовлетворение и че те са доволни от избора си, макар и почти да не познават България. Въпреки териториалната близост на двете държави колегите ни споделиха, че са идвали един-два пъти в нашата страна; други не го бяха правили никога. Следването за тях беше откриване на една нова, но все пак съседна култура, близък език, сходни етнонационални черти. По отношение на учебните планове и програми открихме близост в съдържанието. От разговорите ни разбрахме, че сръбските ни колеги предпочитат литературоведските дисциплини, като най-близка до тях се е оказала старобългарската литература. С трепет в гласа си говореха на дълго и на широко за близостта между българи и сърби, което беше израз на желанието им да получат повече възможности за взаимно опознаване на двата народа. Едно от момичетата беше правило изследване за онези факти, събития и манталитетни особености, които сближават двете нации.

Снимка за спомен от един забележителен ден за нас, бъдещи и настоящи учители по български език и литература. С Владимир, Борко и Андреа, учениците от 4. клас в българското училище „Любен Каравелов“.

Фото: Николая Янева

Последва посещение в неделното училище „Любен Каравелов“ в Белград, където отново ни посрещнаха лекторите проф. Антоанета Алипиева и доц. Ничка Бечева, този път със своите ученици. Именно това е мястото, което съхранява родното слово сред българската общност в столицата на Сърбия. Училището се помещава в съвсем нова сграда, което разкрива грижата на местната общност и на нашето посолство за образоването на общо 37 деца в различна възраст. Имахме възможност да разговаряме с възпитаниците на училището (наблюдавахме урок в 4. клас), които еднакво добре използват български и сръбски. Според преподавателката им при децата, особено при по-малките, се наблюдава известно затруднение в писмената реч, докато устното общуване е много добре развито. Учениците, с които се срещнахме, ни разказаха за посещенията от тях сръбски училища и за особености на тези институции, които се различаваха най-вече по методите и подходите при преподаването на учебния материал и по-малко по учебно съдържание. От проф. Алипиева разбрахме, че училището работи с т. нар. адаптирани учебни програми, съгласувани и одобрени от МОН. Те включват преподаване на български език, българска литература и история на България. Това, което ни направи особено силно впечатление в думите на проф. Алипиева, беше желанието на екипа преподаватели в училището да се придържат стриктно към учебната програма, да се осигури на децата, една част от които временно пребиваващи в Белград, функционално и качествено обучение по съответните дисциплини. „Ето защо не си позволяваме да сливаме

класовете; дори и едно дете да е в шести клас например, ние работим с него по съответната учебна програма“, каза проф. Алипиева.

Пролича амбицията и на децата, и на преподавателите да работят целенасочено по посока на развиване на обща хуманитарна култура. Учениците, макар и малки, демонстрираха богат речник, свобода в изразяването, умения да правят съпоставки между езиковите системи на двата езика – сръбски и български. Имахме възможност да разгледаме и коментираме техни писмени текстове – преразкази и съчинения, в които пролича високата им езикова култура. Преобладаващите грешки бяха на фонетично равнище и съответно писменото отразяване на фонетичните особености на сръбския език (логично следствие от някои особености на сръбската фонетична система, отличаващи се от българската), като тези грешки не се отразяваха на по-високите езикови равнища.

По покана на Детелин Димитров, съветник и ръководител на икономическата служба в Посолството, и на Юлиан Китипов, втори секретар в Посолството на България в Белград, посетихме резиденцията на Българското посолство – респектиращо място с богата история. От разказа на нашите домакини добихме значително по-широка представа за българската диаспора в Сърбия и за мисията за запазване на българското слово и традиции.

В резиденцията на българското посолство в Белград.

Фото: Николая Янева

Г-н Димитров направи кратък исторически обзор; как, кога и защо се е зародила идеята за формиране на различни по характер организации, дружества и училища с цел съхраняване на българския език и култура сред сънародниците ни в Сърбия; запозна ни с „географията“ на основните български културни средища към настоящия

момент в Сърбия. В периода 1997–2000 г. се създават първите дружества на българите в Сърбия, в частност в областта Банат. С днешна дата нещата са значително по-развити и такива дружества има в десетки населени места, сред които село Ивайлово, община Панчево, Омолица, Старчево, Бело блато, Нови Сад, както и в Димитровград, Босилеград и др. В годините на развитие на тези институции и дружества различни родолюбиви хора намират начин да възраждат и развиват българската култура и език. Някои го правят чрез песни и танци, други с възвишени слова, трети, какъвто е примерът с българската диаспора в района на Димитровград и Босилеград – със сериозно отношение към организирано училищно обучение на съвременен български език.

Според г-н Димитров в по-отдалечените от столицата населени места нещата се случват значително по-трудно. Една от основните цели на Посолството на Република България в Сърбия е грижата за българските диаспори. Ако, от една страна, приоритетите на българското училище „Любен Каравелов“ към Посолството са свързани с усвояване на учебното съдържание по учебна програма и осигуряване на високо качество на образование, то основната мисия на българските дружества в пограничните и отдалечените райони е запазване на идентичността на населението. Разликата в приоритетите произлиза от факта, че в много райони липсват квалифицирани кадри и така нещата се случват значително по-бавно, по-трудни са за реализиране. Нашият домакин посочи две населени места – Нови Сад и Бело блато. В първото има „стабилна“ група от средно 10–15 ученици, които се обучават. Има дори такива, които пътуват на собствени разноски с желанието да учат родното слово. Второто място е Бело блато. Там функционира Дружество за култура „Нови Сад“ и се работи по програмата „Роден език и култура“, но на този етап липсват деца, които да бъдат обучавани. Посолството и Дружеството правят всичко по силите си, за да може от новата учебна година програмата да стартира отново. За разлика от проблемите в областта Банат, в училищата в Димитровград преподават квалифицирани кадри, завършили българска филология в университета в Белград, а от новата учебна година с цел поддържане на обучението на съвременен български език Министерството на образованието и науката на Република България командирова български преподавател в гр. Димитровград, където български език се изучава както в основното училище, така и в гимназията в града. Въпреки различните приоритети целта е една – грижа за българските диаспори навсякъде на територията на Сърбия.

Другата важна тема, която обсъдихме с нашите домакини от Посолството, беше свързана с липсата на достатъчна осведоменост сред студентите в България за мисиите за съхранение и разпространение на родното слово и култура сред сънародниците ни в Сърбия, а и не само. По думите на г-н Детелин Димитров младите хора от двете страни на границата са тези, които трябва да поемат нещата в свои ръце и без наслоените стереотипи и наследства от миналото да бъдат културните посредници на двете държави.

Взаимно си обещахме сътрудничество, а ние си тръгнахме, изпълнени с вдъхновение и идеи за бъдещето.

Когато в географския свят вече няма граници, то неминуемо такива не трябва да има и в словото. А родното слово се оказва безгранично! И докато все още има хора и институции с лична мисия за разпространение на българския език и култура, то всички ние ще бъдем граждани на света.